

Ella-Maria Nutti

Till träden

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

Av Ella-Maria Nutti har tidigare utgivits:
Kaffe med mjölk, 2022

Wahlström & Widstrand
www.wwd.se

ISBN 978-91-46-24173-7
COPYRIGHT © Ella-Maria Nutti, 2024
OMSLAG Sara R. Acedo
TRYCK ScandBook, EU 2024

Tänk att få försvinna här. Varje år glömmer jag hur stort det är. Skotern vibrerar och pappa håller styret med armar som var starkare förr men fortfarande är. Det är så vitt att ögonen gör ont trots solglasögonen. Om jag inte klarar mer kan jag packa en rygga med det nödvändigaste och bara gå rakt ut på kalvfället. Kanske skulle jag faktiskt kunna hålla mig borta. En man gick iväg i dimman och kom aldrig tillbaka till tältet. Det pratas om honom som tysken. Vissa tror han dog och andra att han stack frivilligt, annars borde man väl ändå hittat rester av hans orangea anorak? Jag vet inte vad jag tror men när jag tittar ut över vidderna och föreställer mig barmarken och alla klippskrevor att gömma sig i när helikoptern hörs närma sig... nog skulle jag kunna ta mig till Norge. Därifrån en färja eller ett flyg långt bort. Svindeln lägger sig och jag andas ut mer än jag gjort på månader.

Vi skulle tagit två skotrar. Jag ska egentligen inte behöva sitta bakom och hålla i pappa som ett barn men tändningen har tjorvat på mammas. Inte för att det gör mig så mycket, jag kör inte gärna. Kanske visste skotern det och strejkade. Jag gillar inte kontrollösheten och

vinglet. Litar inte på min kropp, att den ska hålla emot. Fattar inte hur jag ska lyckas svänga heller eller i alla fall inte hur jag ska räkna ut hur stor svängradie jag behöver, kanske missbedömer och hamnar i nåt träd.

Det var en varm vårdag och det droppade från taken. Pappa klöv ved och jag och Adam satt i solen på ett renskinn, läste varsin bok, pratade om saker, jag minns inte vad. När vi körde till sovstugan gick det bra men i slänten när jag skulle vända skotern körde jag fast. Snön för mjuk och gjorde inte som jag tänkte. En björk hamnade mellan skidorna och mattan grävde sig ner. Vi trampade snö under skotern men den spann bara ändå, lutningen var för stor. Adam sa inget men när vi slitit i skotern tills det gick att känna svettdroppar rinna efter ryggraden sa han lågt att vi kanske ska ringa hit din pappa. Jag svarade inte. Bara grävde och slet hårdare. Hallå sa han efter en stund. Ta tag här sa jag. Han började säga nåt och då skrek jag: det ska gå! Det gick.

Fjäll byts mot andra fjäll. Jag har alltid varit dålig att lägga namnen på minnet. Kanske för att jag aldrig behövt hitta själv, inte tvingats lära mig. Jag har gått här med syskonen men bara med dom, dom nästan vuxna som kunde alla omarkerade vägar. Ska du inte gå efter stigen sa mamma och pappa när jag ville själv, och när jag insisterat: ska du verkligen. Självförtroendet mosas för varje sånt ord och fjället blir mer och mer främmande. Snart

kommer pappa stanna. Då ska jag fråga om namnen för fast han inte säger självmant till mig, bara brorsorna, så svarar han när jag frågar. Jag tittar på topparna och försöker gissa utifrån hur dom ser ut men dom ser aldrig likadana ut som sist jag var här. När dom tinar byts konturerna ut, raviner och bäckar som inte syns under snön gör att dom ändrar form helt, som om dom inte vill jag ska lära mig.

Jag får inte överbelasta ögonen, vet att huvudet när som helst kan gå i strejk så jag blundar. Skotern som vaggar.

Men när jag blundar ser jag Adam. Hur han la sin hand på mitt lår i skydd av bordet när vi var bland andra. Hur jag tittade på honom då och log och han log tillbaka som om vi hade en hemlighet. Man kan inte veta hur andra har det. Hur nära dom sitter när dom kollar tv en onsdag efter middagen, nära första åren, sen mindre och mindre tills inget rör mer. Vad dom pratar om i bilen, livet, uppväxten och ibland bara sjunger med i musiken. Hur dom somnar, en puss sen tillbaka till varsitt täcke på varsin sida men alltid en hand som rör en hand, orkar du släcka? Vem som tröstar vem, mest han. Och inte heller vet man vad av allt det där som är anledningen till att det inte längre.

Skotern bromsar in och jag öppnar ögonen. Det blir så tyst att det låter som om tystnaden har ett ljud. Kanske är det blodet. Det knäpper från motorn när den svalnar. När vi stannar backar fjällen. Jag kliver av först.

Det går bra? säger pappa och jag nickar, drar upp mössan för att solljuset ska nå pannan. Han pratar ofta så att det låter som frågor men egentligen är svar.

Åhej, säger han när han hivar benet över sätet. Det känns alltid konstigt efter man klivit av skotern, liksom för intimt. Jag vänder honom därför ryggen och tar några steg bort. Snön orkar bära mig. Det är bara av snö man får bli buren som vuxen. När jag var liten låtsades jag somna i soffan för att få bli buren såhär.

Det borde blåsa. Det blåser jämt på kalvfället men nu är det märkligt stilla. Pappa går mot det mörka på krönet, sparkar i kanten av barfläcken. Det krasar när han sätter sig på knä och jag följer efter honom. Skoterskorna får dåligt grepp i lutningen. Den svarta vanten i kontrast mot det vita när han kastar den av sig och känner med fingrarna över marken. Han säger inget först. Jag tar av mig vanten också och det är varmare i luften än jag trodde, fartvinden har lurats.

Det är länge tills det är bete, säger han. Du känner isen?

Jag hukar bredvid honom, vet inte vad jag ska känna efter men rör fingrarna ändå.

Nå, säger han sen och nickar mot skotern.

Vad heter det där fjället? frågar jag medan vi går ner från kullen.

Vilket av dom?

Alla lager kläder gör att hans armar står ut från kroppen.

Det vänstra med klippan där, säger jag och pekar igen.

Allit varri, svarar han.

Det blå?

Nej allit, med två l, det högre, säger han.

Jag blir varm på kinderna trots att dom nyss var bitande kalla och fast det är hans fel att jag inte hör skillnad på orden.

Och det där känner du väl igen? frågar han, där brukar vi ju fiska. Jag följer hans hand med blicken. Kände inte alls igen men nickar ändå. Försöker komma på nåt att hänga upp det på. Skapa en ramsa som kan hjälpa minnas men hjärnan orkar inte samarbeta. En vindpust letar sig in under halsduken. Marken straffar väl mig för att jag inte känner den. Den borde straffa pappa istället.

Fartvinden gör ont. Mer än den borde och kanske är det början på en dålig tid. Jag minns början på alla dåliga tider och hur dom krossat mig. Sist började det i benen. Hur stolen i föreläsningssalen blev för hård och jag var tvungen ställa mig upp men hur benen inte orkade stå och jag fick sätta mig igen. Drog en stol till hörnet för att kunna röra mig utan att störa. Föreläsaren tittade snett och jag log extra mycket, nickade åt allt hon sa. Ingen annan reagerade. Fast jag bara varit med dom ett par månader har jag blivit hon som håller på.

Renarna måste börja längta upp till fjällen nu. Är i hagen nere i skogen ännu. Om dom visste hur mycket snö som väntar här skulle längtan kanske lugna sig. Eller inte, den verkar vara utanför all logik. Jag har alltid velat känna hur det känns i vajorna när våren kommer och västerut drar i dom. Kanske är det som min längtan till fjälls. Tentaplugget kan göras från stugan lika gärna, i skenet från stearinljusen sa jag till mamma och pappa. Jag sa inte att det hemma inte finns nånting att ha längre. Dom skulle bli så oroliga då.

Hela vintern har mening varit allt jag tänkt på. Suttit på café i Umeå och undrat över den, tagit taget till mamma

och pappa och insett att här är den ju. Tagit matdagar. Suttit på skotersitsen i mitten av hagen och sett renarnas käkar mala ner fodret och tänkt det är här jag ska vara. Stannat extra länge med mossasäcken. Tagit lite i taget och matat ur handen. Sett en fjolårskalv alldeles stilla under en gran. Först tänkt oj vilken trött sen insett att död. Dom öppna ögonen med en ljusare hinna över. Kalven utan horn att dra i. Lukten som fick mig kvälja när jag lyfte dom stela frambenen och släpade djuret mot utgången. Huvudet som veks bakåt och ryggen i en onaturlig vinkel. När den slog huvudet i nedersta plankan i grinden ut ur hagen viskade jag förlåt förlåt förlåt. Trots det hemska i det tog jag bilen hem till mamma och pappas hus igen och kände nåt slags lugn. Sen åkte jag tillbaka till Umeå. Och nånstans i mig viskade det: den finns här också, meningen.

Det är först när han stänger av skotern som jag inser att vi kommit fram till Slahppejávrrre. Var sjön börjar är omöjligt att veta, allt är platt och vitt. Solen är inte lika ljus längre, ett svagt dis täcker den. Fjällen ser slätare ut när skuggorna mjuknar. Tystnaden inte riktigt lika tyst nu eller så hörde fjällen när jag tänkte det var konstigt att det var så vindstilla och drog på.

Satan vad snö, säger pappa, inte går det veta var vedhögen ligger. Han gnuggar sig i pannan. Vi får väl lasta av det på nån kulle och hoppas vi hittar det i sommar, fortsätter han.

I solsluttningen borde snön börjat mjukna vid det här laget men är lika hård som i Oajevágge.

När har det tänkt börja tina egentligen? muttrar han när vi stannar på en kulle som tydligen duger. Han är alltid orolig för renarna, det darrar i honom, slutar aldrig för är det vinter kan man oroa sig för bete och är det vår kan man oroa sig för om kalvarna kommer klara sig och är det sommar kan man oroa sig för nästa vinter. Jag försöker se var hagen står men inga pinnar sticker upp. Att det är så mycket snö.

Hjälper du till här? ropar han och jag går till kälken, vågar inte luta mig nära, rädd att dunjackan ska gå sönder. Vill hålla för märket på den när pappa tittar på mig fast han säkert inte tittar på det. Inte ska man betala mer för ett namn eller en extra tygbit. Spännbandet har frusit till av snön som skvätt, jag måste slita och skulle vi haft en tid att passa skulle pappa stampa med foten eller komma runt och ta över. Ge hit skulle han sagt. Och även när vi inte har en tid att passa, han stressar jämt fast det inte finns nåt att stressa till. Att ha inget som måste göras nu betyder att allt kan göras nu, vad som helst hela tiden. Det finns alltid ved att hugga, fisk att fiska, nåt trasigt att laga eller nåt som kan bli trasigt sen som man kan staga upp. Är det åldern som gör att han låter mig nu? Ingen ork kvar att stressa. Fast när jag var liten fick jag ibland sitta på kälken och kasta ut ensilage eller foder fast det tog längre tid. Det kanske var våren som gav honom lugnet,

det att man klarat vintern i alla fall snart. Jag kände mig viktig. Vilken tur att du är med sa pappa då och jag trodde honom.

Vi pimplar väl när vi ändå är här? sa pappa och nu står vi nere på isen. Längst bort, vid änden av sjön syns dom norska fjällen. Direkt det går över gränsen till Norge blir dom vassa och toppiga. Klippbranterna gör att det vita skiftar i svart.

Adam blev avundsjuk när du kunde åka hit en vecka? säger pappa och direkt han sagt det ser jag hur han stelnar till. Han harklar sig och jag skrattar fast man hör det är falskt. Han öppnar dragkedjan, drar fram pimpelspön, lägger dom i rad på ett av renskinnen, harklar sig igen.

Ni hörs kanske inte? frågar pappa och jag säger nå inte så värst fast vi inte hörts alls. Pappa trär maggot på en rostig krok. Det guldiga draget blänker i ljuset. Jag rycker åt mig isborren och stegar bort från honom, bort från namnet som hänger kvar i luften. Tänker bara på borren och isen, vevar mitt snabbaste tills armarna bränner. Isen skvätter åt alla håll och snart strömmar det upp vatten. Jag sparkar bort den värsta sörjan. Pappa räcker mig silen och spöet han förberett och tar borren ifrån mig. Silen är gul och jag öser bort is tag efter tag. Varje gång jag drar upp rasar det i mer. Tag efter tag ändå, bara plats för isen

i huvudet, inget annat får ta sig in dit, inte nu. Jag slutar inte förrän vattnet är helt klart och iskanterna är släta. Draget sjunker tungt mot botten.

Sist vi var här var det kalvmärkning, mygg och midnattssol. Det är svårt att tänka att jag svettats här. Adam var med. Höll handen men kanske var det bara när jag tog hans. Det är just mer än åtta månader sen och jag hade inte börjat lägga märke till det ännu. Jag var alldeles för rädd för att misslyckas första kvällen, sköt bara fram käppen halvhjärtat och därför för kort och viftade långt bakom kalvarnas ben. Kom igen du kan om du inte fegar sa mamma. Jag vände henne ryggen fast hon hade rätt. Stressen ökade när jag såg hur brorsan fångade, starka armar drog in kalv efter kalv. Syrran och barnen gick några meter bakom. Ibland bakom honom, ibland pappa och ibland mig fast jag aldrig lyckades fånga. När hon såg hur frustrationen växte för stor, matade hon mig med godis som smakade plastig jordgubb men som jag åt ändå. Jag cirkulerade närmare pappa. Om han slipper skrika låter han mig märka dom han fångar. Kanske för att han vet att det är roligare för mig än för honom, kanske för att han inte orkar sätta sig på knä i leran längre. Vems är det frågar jag då och ofta, om det är hans säger han märk åt dig, kanske för att den som är med ska belönas för det. När jag var mindre brukade pappa säga att naturen ordnar det där så att dom som jobbat mest får flest. Nu för tiden muttrar han att man kan inte lita på nåt allra minst naturen.

Egentligen spelar det ingen roll vems märke renen har. Det är bara pappa som håller på. Vi har hjälpt till, jo, men inte mer än vi haft tid till bland allt annat. Jag tittar på pappa som då och då rycker i spöet. Min farbrors barn håller alla på med renar. Pratar samiska också. Har det varit viktigare hos dom?

På tassande fötter gick jag mot köket när jag hörde mamma och pappa prata om att han skulle åka tidigt, vad han skulle packa med sig, om det räckte med dubbla par strumpbyten. Jag ställde mig i dörröppningen. Vinröda ryggsäcken stod halvpäckad på köksgolvet. Kanske var jag åtta. Kanske yngre, kanske äldre. Varmt sken från kökslampan och ett ännu varmare från fläkten. Nåt kokade på spisen. Vad blir det för mat frågade jag och han mumlade nåt medan han grävde i skåpet, tog fram en kåsa. Ett paket med tepåsar stod på bänken. Han dricker bara te på skiljningar. Vars ska du frågade jag fast jag visste. Det är skiljning imorgon sa han och stängde skåpet som skulle varit grått, det stod det på burken men när färgen väl kom upp på köksluckan var den brun. Kan inte jag följa frågade jag och han höll emot en suck, nästan klarade han det. Det ska vara svinkallt sa han, jättemånga timmar också, inte skulle du orka det? Han sa det frågande men jag hörde att det redan var bestämt. Jag tänkte på mina varma täckbyxor men sa inget.

Jag kommer ihåg att jag har pimplet i vattnet och drar några gånger. Det känns som en fisk men när jag drar

igen är det likadant. Det måste vara kroken som fastnar i iskanten och jag virar ner några varv. Ligger vattnet helt stilla under isen eller andas det sakta in och ut? Väntar och längtar efter att få göra ordentliga vågor. Röra om. Pappa har pratat så mycket om skolan, vikten av utbildning. Och om hur tufft renskötarlivet är. Kallt mörkt blött. Ville han ens själv eller var det bara livet som blev? Jag har aldrig frågat. Det är mycket jag inte frågat. Jag tittar in mot land medan jag drar i pimplet, jävla meningslös syssla.

Får du nån fisk? ropar pappa. Jag vänder mig om och ser att han tar upp telefonen, det måste vara för att titta på klockan för det finns ingen täckning här. Han använder den nästan bara som klocka hemma också. Svarar ibland på telefonsamtal från människor som vill köpa fisk eller från mamma som säger att hon glömt nåt som skulle stå på handlingslistan. När han ringer tror jag det hänt nåt. Hittills är det bara en gång det faktiskt har det. Jag satt på tåget och svarade först inte. Hade dålig täckning och lät det ringa trots att det kröp i magen. Snart ringde han igen. Bara rakt upp och ner sa han det direkt efter att jag sagt hej. Lasse är död. Berättade vad det var för nåt som tagit livet av honom alldeles för tidigt. Jag sa att jag var ledsen för hans skull och han sa ja och att han skulle ringa syrran också, sen la han på. Inget mer sa vi om att hans bästa vän dött. Oftast när pappa ringer vill han bara kolla om jag kan jobba på marknaden eller vilken tid tåget kommer när jag är på väg hem. En gång satt jag och Adam

framför tv:n. Han såg att det ringde, frågade vem är det. Pappa svarade jag men tog inte upp telefonen. Ska du inte svara frågade han, det kanske har hänt nåt. Kanske är det så för alla med norrbottniska pappor, att deras namn på skärmen direkt blir rädsla. Fast jag gör allt för att stänga ute bilden ser jag framför mig hur jag lutade mot Adam i soffan. Hur han ibland luktade lite svett efter en lång dag och hur det var som hemma. Smutsiga tallrikar på bordet som fick stå där en stund. Bara vara ihop efter dagen. Jag blundar mot ljuset.

Ska vi? ropar pappa och räddar mig från mina tankar. Han har redan börjat vira upp sitt pimpel.

Nog kör vi hem och eldar lunch där va? fortsätter han. Jag svarar inte. Nog hör jag att det redan är bestämt.